

CHET TILLARNI O'QITISH METODIKASIDA INNOVATSION YONDASHUVLAR VA AXBOROT TEXNOLOGIYALARINI QO'LLASH MASALALARI

*O'zbekiston Respublikasi harbiy xavfsizlik va
mudofaa universiteti quruqlikdagi qo'shinlar
instituti Tillar kafedrası dotsenti
p.f.f.d, (PhD), dotsent **D.M. Raxmonqulova***

Annotatsiya: Maqola, O'zbekistonda chet tillarini o'rganish va o'qitishning an'anaviy va innovatsion usullari haqida tahlil qiladi. Islom Karimovning ta'kidlashicha, chet tillarini o'rganish mamlakatning rivojlanishi va xorijiy hamkorlikda kelajakni ta'minlashda muhimdir. Qabul qilingan qarorlar va texnologiyalardan foydalanish talabalar uchun o'rganishni samarali va qulay qiladi. Interaktiv o'yinlar va chet tillarini o'rgatishning an'anaviy usullari o'quv jarayonini jadallantiradi va o'quvchilarning motivatsiyalarini oshiradi. Maqola, chet tillarini o'rganish va o'qitishga innovatsion texnologiyalar va usullar qo'llanishning muhimligi va ularning o'quvchilar uchun o'zlarini rivojlantirishga ta'sirini tushuntiradi.

Kalit so'zlar: An'anaviy; innovatsion; samarador; ta'minlovchi; motivatsiya; qulaylik; jadallantirish; rivojlanish; interaktiv; texnologiyalar; taqiqllovchi; avtomatlashtirilgan; diferentsiallashtirilgan; optimallashtirilgan; axborot-tizimlar; xavfsizlik; intensiv; kreativ.

Abstract: The article analyzes traditional and innovative methods of learning and teaching foreign languages in Uzbekistan. Islam Karimov said that learning foreign languages is important for the development of the country and ensuring the future in foreign cooperation. Decisions made and the uses of technology make learning efficient and convenient for students. Interactive games and traditional

methods of teaching foreign languages accelerate the learning process and increase students' motivation. The article explains the importance of applying innovative technologies and methods to learning and teaching foreign languages and their impact on students' self-development.

Key words: Traditional; innovative; efficient; provider; motivation; comfort; acceleration; development; interactive; technologies; prohibitive; automated; differentiated; optimized; information systems; security; intensive; creative.

Mamlakatimiz mustaqillikka erishganidan so'ng, istiqlolning ilk yillaridanoq O'zbekiston demokratik hayot qurishga kirishdi. Iqtisodiyot ham muhim ahamiyat kasb etdi. Amalga oshirilgan islohatlar salmog'i yildan yilga kerak bo'lsa kundan kunga ortdi. Faqat tub islohatlar emas balki boshqa javhalarda jumldan ta'lim tizimida ko'plab o'zarishlar sodir bo'ldi. Ayniqsa chet tillarini o'rgatishga qiziqish oshdi va yoshlar uchun ko'plab sharoitlar yaratilib berildi berildi. Bundan asosiy maqsad yoshlarning bilim saviyasini oshirish, chet tiliga bo'lgan qiziqishiniyanada oshirish.

Birinchi prezidentimiz Islom Karimov aytganlaridek, "Hozirgi paytda xorijiy tillarni o'rgatishga yurtimizda katta ahamiyat berilmoqda. Bugun jahon hamjamiyati o'ziga munosib o'rin egallashga intilayotgan mamlakatlarimiz uchun, chet ellik sheriklarimiz bilan hamjihatlikda, hamkorlikda o'z buyuk kelajagini qurayotgan xalqimiz uchun xorijiy tillarni mukammal bilishning ahamiyatini baholashning hojati yo'qdir". Jumladan shu fikrlarning davomi sifatida 2012 yil 10 dekabrda qabul qilingan "Chet tillarini" o'rgatish tizimini yanada takomillashtirish chora tadbirlari to'g'risida"gi Prezident Qarori qabul qilindi. Ushbu qaror chet tillarini o'rganish imkoniyatlarini yanada kengaytirdi. Bugungi kunga kelib chet Laliga bo'lgan talab judayam ortib bormoqda. [Xalq ta'lim vazirligining imiy metodik jurnali, 2019.53] Chet tilini o'qitishda innovatsion texnologiyalardan foydalanishning asosiy afzalligi ma'lumotni uzatishning an'anaviy og'zaki usullaridan audiovizual usullarga

e'tiborni o'zgartirishdir. Eng so'nggi ishlanmalar ko'pincha Internetda taqdim etiladi va talabalar ularni tanlash imkoniyatiga ega.

Axborot texnologiyalari o'quv materialini takrorlash va tarqatish muammosini bartaraf qiladi, unga kirishni o'quv muassasasida ham, uyda ham, foydalanuvchi uchun qulay vaqtda olish mumkin. Yangi ta'lim standartlariga ko'ra, umumiy soatlarning 50% dan ortig'i talabalarning mustaqil ishlariga ajratilgan. Shu bilan birga, shaxsga yo'naltirilgan yondashuv va ta'limni individuallashtirishning roli ortib bormoqda. Internet va tarmoq hamjamiyati talabalar va madaniy ob'ektlar o'rtasida vositachi rolini o'ynaydi. U asosan talabalar hayotining kontekstini belgilaydi va aks ettiradi, bu o'qituvchilarga ta'lim muhitini loyihalash, o'quvchilarning kasbiy qiziqishlari, hayot istiqbollari va qobiliyatlari nuqtai nazaridan ta'limni qurish imkonini beradi. Bundan kelib chiqadiki, an'anaviy ish usullari innovatsion usullarga nisbatan ancha cheklangan imkoniyatlarga ega.

Zamonaviy voqelik oliy ta'lim o'qituvchilari oldiga yangi ilg'or ta'lim texnologiyalari, o'qitish usullarini qo'llash vazifasini qo'yimoqda, ularning imkoniyatlari katta va ulardan samarali foydalanish zarur. Hozirgi vaqtda kommunikativlik, interaktivlik, muloqotning haqiqiyliigi, madaniy kontekstda til o'rganish, ta'limning avtonomligi va insoniylashuviga ustuvor ahamiyat beriladi. Ushbu tamoyillar kommunikativ qobiliyatning tarkibiy qismi sifatida madaniyatlararo kompetentsiyani rivojlantirishga imkon beradi. Ta'lim natijalari bo'yicha yangi qarashlar yangi texnologiyalarning paydo bo'lishiga va eskirganlaridan voz kechishga yordam berdi. Bugungi kunda internet resurslaridan foydalanishning yangi usullari chet tillarini an'anaviy o'qitishga qarshi. "An'anaviy" tushunchasi, birinchi navbatda, qoidalarni o'rganish va til mashqlarini bajarish, boshqacha aytganda, "tilda muloqot qilish o'rniga til haqida gapirish" bilan bog'liq. Ko'pgina o'qituvchilar yaxshi so'z boyligi va to'g'ri bilim, shuningdek, chet tilining grammatik tuzilmalaridan to'g'ri foydalanish o'quv jarayonining markazida ekanligiga ishonch hosil qilishadi. Biroq, bunday e'tiqodni mutlaqo to'g'ri deb

hisoblash mumkin emas, chunki har qanday aloqada mavjud bo'lgan motivatsiya va hissiy tarkibiy qism ko'pincha o'quv materialida ko'rsatilmagan. Chet tilida muloqot qilishni o'rgatish uchun siz materialni o'rganishni rag'batlantiradigan va adekvat xulq-atvorni rivojlantiradigan haqiqiy hayotiy vaziyatlarni yaratishingiz kerak.

Hozirgi kunlarda maktablarda dars jarayonida interfaol o'yinlardan foydalanish ananaviy usulga kirgan. Bu o'quvchilarning turli xil qobiliyatlarini tamoyish qilishiga, diqqatini jamlashiga, bilim va ko'nikmalarini oshirishiga yordam beradi. Shu bilan birga o'quvchi mavzuni o'yinlar bilan birgalikda juda tez o'zlashtirib oladi. O'qituvchining dars davomida o'yinlardan foydalanishining asosiy maqsadi, o'quvchini faollashtirish va darsga bo'lgan qiziqishini oshirish hisoblanadi.

Psixologlarning ta'kidlashlaricha, o'yinli faoliyatning psixologik mexanizmlari shaxsning o'zini namayon qilish, hayotda barqaror o'rmini topish, o'zini o'zi boshqarish, o'z imkoniyatlarini amalga oshirishning fundamental ehtiyojlariga tayanadi. Har qanday o'yin zahirida umumiy qabul qilingan ta'lim prinsiplari, taktikasi yotishi kerak. O'quv o'yinlariga o'quv predmetlariga asos qilib olinishi kerak. O'yinlar jarayonida darslarga qaraganda faolroq qatnashadilar va qiziqib yondashadilar.

Avvalambor, o'yin –o'qitishning bir usulidir. O'quvchi inglizcha o'yin o'ynab, tinglab tushuna olarkanman, gapira olarkanman, yoza olarkanman ,deb ishonadi va qiziqadi. O'qituvchilar Angliya pedagoglari tajribasiga tayangan holda hozirgi kunda quyidagi innovatsion metodlardan foydalanib kelishmoqda:

- “Quvnoq topishmoqlar” (Merry Riddles) Ingliz tilida o'quvchilarga topishmoqlarni o'rgatish katta ahamiyatga ega, ular notanish so'zlarni o'rganadilar va ularni tahlil qilib topishmoq javvobni topishga harakat qiladilar;
- “Hikoy zanjiri” (a chain story) o'yini og'zaki nutqni o'stirishga yordam beradi;
- “Tezkor javob” (Quick answers) o'qitilayotgan dars samaradorligini oshiradi;

➤ “Kviz kartochkalari” (quiz cards) o’quvchilarning sonig qarab kartochkalar tarqaladi va bu o’yin darsda hammaning faol qatnashishiga yordam beradi va vaqtni tejaydi

“Chet tili” fanining o’ziga xosligi, birinchi navbatda, chet tilini o’qitish mazmunining etakchi komponenti fanlarning asoslari emas, balki faoliyat usullari - nutq faoliyatining har xil turlarini o’rgatish: gapirish, tinglash, o’qish va yozish. Akademik L.V. Shcherba shuni ko’rsatadiki, chet tilini o’rgatish ma’lum bir faoliyatni o’rgatadi va mavzuning o’ziga xosligi nutqni, muloqotni o’zlashtirishdan, nutq-fikrlash faoliyatini shakllantirishdan iborat. XX-asrning ikkinchi yarmida “Umumta’lim maktabida chet tillarini o’qitishning umumiy metodikasi” asarida birinchi marta aniqlangan.

Xulosa qilib aytganda, chet tillarni masofadan o’qitish talabalarga ta’lim olish tezligini tanlab, ularning qiziqishlari va ehtiyojlarini aniqlab, o’z ta’lim traektoriyasini shaxsiylashtirish imkonini beradi, bu esa o’qituvchining ijodiy yondashuv va improvizatsiyani o’rgatishda qo’llanishiga yordam beradi, bu esa o’qituvchilarni ingliz tilini o’rganishga undash imkonini beradi. Bugungi kunda an’anaviy va innovatsion pedagogik o’qitish texnologiyalari juda ko’p. Bu ulardan biri yaxshiroq, boshqasi yomonroq degani emas, yoki ijobiy natijalarga erishish uchun faqat bittasini ishlatish kerak va bundan ortiq emas. Eng yaxshi variant - bu texnologiyalar aralashmasidan foydalanish. Demak, o’quv jarayoni asosan sinf-dars tizimidan iborat. Bu sizga jadval asosida, ma’lum bir auditoriyada, ma’lum bir doimiy talabalar guruhi bilan ishlash imkonini beradi.

Yuqoridagilarga asoslanib, an’anaviy va innovatsion ta’lim usullari doimiy aloqada bo’lishi va bir-birini to’ldirishi kerak. Qadimgi va butunlay yangi narsalarga o’tishdan bosh tortmang. Ushbu treningdan foydalanish talabalarning mustaqil faoliyatining rivojlanishiga, o’z-o’zini rivojlantirishga, bilim sifatini oshirishga ijobiy ta’sir ko’rsatadi. Talabalar o’z ishlarini mohirlik bilan rejalashtirmoqdalar, o’quv adabiyotlaridan qanday foydalanishni biladilar. Ular umumiy ilmiy

ko‘nikmalarga ega: taqqoslash, tahlil qilish, umumlashtirish, asosiy va boshqalarni ajratish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Отабоева, М. Р. Chet tilini o‘qitishda zamonaviy innovatsion texnologiyalaridan foydalanish va uning samaradorligi / М. Р. Отабоева. / (2024).
2. Дмитриева Е. И. Основная методическая проблема дистанционного обучения иностранным языкам через компьютерные телекоммуникационные сети интернет. // Иностранные языки в школе. – 1998. – №1
3. Ikramova X.M “DARSLARDA AXBOROT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH” ,T; 2019
4. Щерба Л.В. Преподавание языков в школе. Общие вопросы методики: Учеб. Пособие для студ. филол фак. –3-е изд; М.: Издательский центр «Академия», 2003 – С. 160.
5. Siyayeva Gulnora Ashrafovna, CHET TILLARNI O ‘QITISHDA ZAMONAVIY INNOVATSION TEXNOLOGIYA VA METODLARDAN FOYDALANISH VA ULARNING SAMARADORLIGI Vol 3,#1,2023 <https://sciencepromotion.uz>.
6. Razakova ,Sh.D (2020) The importance of compression in the translation of military texts. Monografia pokonferencyjna Science,research, development #25 Berlin,217-218.
7. Razakova ,Sh.D (2021) Problems which occur in translating and theirs solutions. EPRA International Journal of Research and Development (IJRD) SJIF Impact Factor (2021):8:013, Volume-6 Issue -5, 55-57.
8. Razakova , Sh.D(2023) CHALLENGES AND DEMAND IN TRANSLATION STUDIES: A FOCUS ON SCIENTIFIC AND TECHNICAL TEXTS. Theoretical & Applied Science” 04 /120,179-182.

9. Dusmamatovna, R. S. (2018). Structural and semantic features of military discourse terminology and its use in translation. *Проблемы современной науки и образования*, (11 (131)).

10. Шахноза Дусмаматовна Разакова (2021). ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОЦЕНОЧНЫХ ПРОГРАММ PISA, TIMSS, PIRLS И СТАНДАРТОВ STEAM В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ. Academic research in educational sciences, 2 (CSPI conference 2), 568-573.